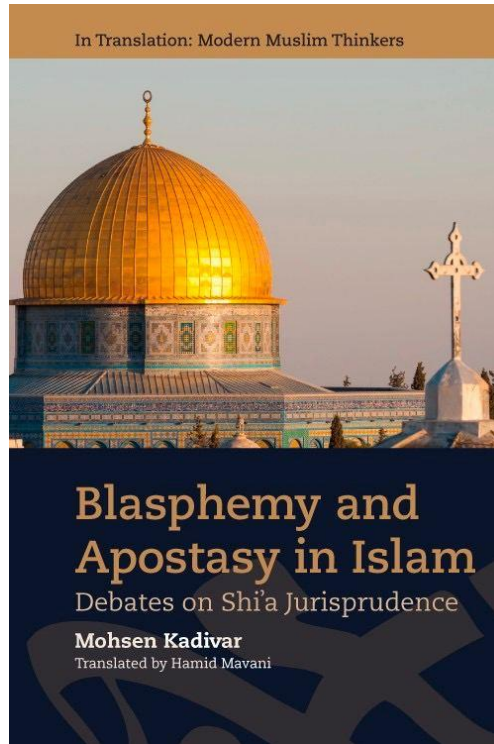

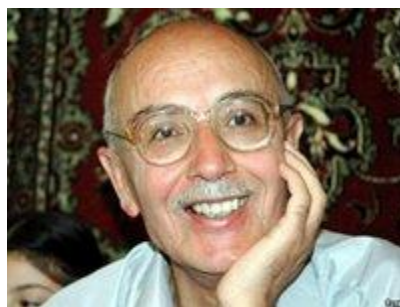
انتشار کتاب توهین به مقدسات و ارتداد به زبان انگلیسی

محسن کدیور

۳۱ فروردین ۱۴۰۰

در اوایل آذر ۱۳۹۰، رافق تقی (۱۳۲۹-۱۳۹۰) نویسنده‌ی دگراندیش جمهوری آذربایجان در سن شصت و یک سالگی با حکم مرجع تقلید ایرانی مقیم قم محمد فاضل لنکرانی (۱۳۱۰-۱۳۸۶) به اتهام ارتداد با ضربات کارد در باکو به قتل رسید. فرزند مفتی متوفی محمد جواد فاضل لنکرانی (متولد ۱۳۴۱) مدرس حوزه علمیه قم که در درس سطح مکاسب هم‌دوره من بود از «به جهنم فرستاده شدن این فرد خبیث» ابراز شادمانی کرد. طی نامه سرگشاده‌ای به اطلاعیه وی اعتراض کردم، او پاسخ داد و من «رساله نقد مجازات مرتد و سبّ النبی» بر اساس موازین اجتهاد در مبانی و اصول را در بهمن ۱۳۹۰ در فضای مجازی در پاسخ وی منتشر کردم، دیگر از وی پاسخی شنیده نشد.

با توجه به اهمیت مسئله، کتابی تدوین شد حاوی کلیه مدارک مرتبط با اتهام ارتداد رافق تقی اعم از آنچه از جانب لنکرانی پدر و پسر و دیگران در محکومیت و توجیه حکم ارتداد وی منتشر شده بود، نقدهای من و نیز منتقد دیگری که لنکرانی پسر به نقد او اشاره کرده بود، متن مقاله رافق تقی که منجر به صدور حکم ارتداد او شده بود، و چندین مقاله و مصاحبه وی برای شناخت بیشترش. این بخش اول کتاب شد: ارتداد و سبّ النبی.

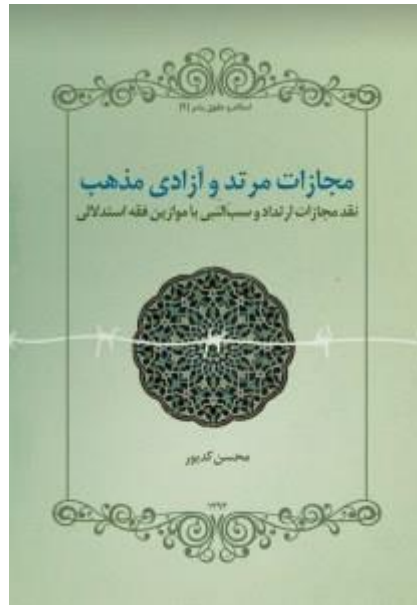
بخش دوم با عنوان آزادی بیان و گفتار نفرت‌زا هم حاوی دیگر مطالب مرتبط با نسبت اسلام و آزادی بیان است که در فاصله دی ۱۳۹۰ تا دی ۱۳۹۲ توسط صاحب این قلم به رشته تحریر درآمده بود.

با توجه به ممنوع القلمی مطلق نویسنده در ایران کتابی الکترونیکی با این مشخصات در فضای مجازی قرار گرفت: مجازات ارتداد و آزادی مذهب: نقد مجازات ارتداد و سب‌النبی با موازین فقه استدلالی؛ مجموعه اسلام و حقوق بشر: دفتر دوم؛ تیر ۱۳۹۳، ۴۰۶ صفحه. در مقدمه آن آمده بود: «کتاب عهده‌دار دو امر ایجابی و سلبی است. به لحاظ ایجابی اثبات آزادی مذهب مشخصا اولاً آزادی خروج از مذهب (خروج از اسلام و انتخاب دین دیگر یا بی‌دین شدن) همانند آزادی انتخاب اولیهی مذهب، و ثانیاً آزادی انکار نظری و عدم التزام عملی به هر یک از اصول و فروع تعالیم اسلامی اعم از ضروریات و امور اجماعی و غیر آنها بدون هرگونه مجازات دنیوی را دنبال می‌کند. به لحاظ سلبی موارد مشخص زیر مدّ نظر است: اول. نفی مهدورالدم بودن مرتد و سب‌النبی، دوم. نفی هرگونه مجازات دنیوی ارتداد به قول مطلق، سوم. نفی مجازات اعدام و دیگر مجازاتهای سنگین از سب‌النبی. سبّ و اهانت به باورهای دینی به عنوان گفتار نفرت‌زا از طریق محکمه‌ی صالح قابل پیگیری است. قتل فجیع کسروی و رافق تقی و فتاوی قتل رشدی و تقی را باید علنا محکوم کرد تا شاهد تکرار این فتاوا که حاصلی جز وهن اسلام ندارد نباشیم.»

در فروردین ۱۳۹۵ در سمپوزیوم آزادی دینی از منظر اسلامی که از سوی «مرکز اسلام و آزادی دینی» در کالج الهیات بیان در کلارمونت کالیفرنیا تشکیل شده بود مقاله "غلبه بر موانع اصلاح فقهی در جوامع معاصر مسلمان" را ارائه کردم. (۱) در حاشیه این سمپوزیوم پیشنهاد شد کتاب «مجازات ارتداد و آزادی مذهب» من به انگلیسی ترجمه شود و دکتر حمید موانی (۲) دانشیار همین کالج نیز به عنوان مترجم پیشنهاد شد که مورد قبول من واقع شد. انتشارات دانشگاه ادینبورگ انتشار این ترجمه را به عهده گرفت. بعد از اطلاع از [انتشار ترجمه کتاب حق الناس](#) (۳) در «مجموعه ترجمه متفکران مدرن مسلمان» (۴) به دبیری دکتر عبدالفیلالی انصاری (۵) توسط موسسه مطالعه تمدنهای مسلمانان دانشگاه آقاخان (۶) پیشنهاد شد که کتاب حاضر به عنوان ششمین جلد این مجموعه منتشر شود. در این مجموعه ترجمه کتابهای *الاسلام و اصول الحکم* علی عبدالرازق (متفکر مصری، ۱۹۶۶-۱۸۸۸)، (۷) و *الاسلام بین الرساله والتاریخ* عبدالمجید شرفی (متفکر تونسی متولد ۱۹۴۲) (۸) منتشر شده است. به این ترتیب در این مجموعه برای نخستین بار دو کتاب از یک نویسنده ایرانی منتشر شده است. کتاب در فروردین ماه جاری با مشخصات زیر منتشر شد: [توهین به مقدسات \(سب\) و ارتداد در اسلام: مناظره‌هایی در فقه شیعه](#). (۹)

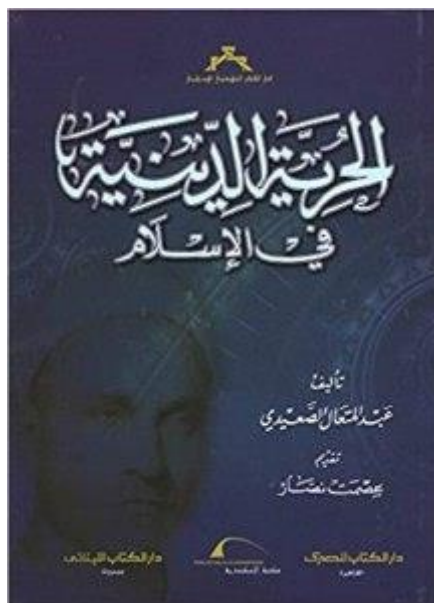
ویژگی های ترجمه انگلیسی به شرح زیر است: متن فارسی به طور کامل به انگلیسی ترجمه شده و واژه نامه معادل اصطلاحات اسلامی در انتها توسط مترجم به کتاب افزوده شده است. از مزایای کتاب مقدمه تحلیلی نویسنده به قلم خود وی به انگلیسی در ۱۰۲ صفحه و نیز پیشگفتار ده صفحه ای جانلوکا پرولن (دانشیار دانشگاه آقاخان در لندن) (۱۰) بر کتاب است. پروفیسور روی پرویز متحده (۱۱) استاد دانشگاه هاروارد در پشت جلد کتاب اینگونه آن را توصیف کرده است: «کدیور از نظر تئوریک و تاریخی به شکل درخشانی نشان داده که اتهامات توهین به مقدسات و ارتداد دیگر نباید تحت پیگرد قانونی قرار گیرد، بلکه در عوض سنت اسلامی مدارا و همزیستی مسئله دنبال شود.»

مقدمه انگلیسی کتاب حاوی مقدمه فارسی کتاب و سه چهارم مطالب جدید است که شامل سه بخش به شرح زیر است: مروری تحلیلی بر دیدگاههای اسلام سنی معاصر درباره آزادی دینی و ارتداد. در این بخش به ترتیب زمانی آراء کلیه متفکران بزرگ اهل سنت از اواخر قرن نوزدهم میلادی تا امروز استخراج و نکات تازه هر یک برجسته، نقل و تحلیل شده است. این متفکران در سه دسته سنتی، نواندیش میانه رو و نواندیشان پیشرو طبقه بندی شده اند. در گروه اول آراء چهار مذهب فقهی اهل سنت، در کنار آراء ابن عاشور، محمد غزالی و یوسف قرضاوی تحلیل شده است. در گروه دوم آراء ۹ نفر از مهمترین علمای اهل سنت از جمله محمد عبده، محمود

شلتوت، عبدالمتعال صعیدی و عبدالحمید متولی مورد موشکافی قرار گرفته است. در گروه سوم آراء شش نفر از نواندیشان معاصر اهل سنت معرفی شده اند که شاخص ترینشان محمد طالبی، محمد سعید العشماوی و عبدالمجید شرفی هستند.

بخش دوم به مروری بر آرای متفکران معاصر شیعه درباره موضوع مشابه یعنی آزادی دینی و ارتداد اختصاص دارد. متفکران این بخش نیز در سه دسته سنتی، سنتی های نواندیش، و نواندیشان طبقه بندی شده اند. در دسته نخست مدخل ارتداد دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت در کنار دیدگاه آقای خمینی بررسی شده اند. در دسته دوم دیدگاه چهارده نفر از فقها و نویسندگان معاصر شیعه بررسی شده است از محمد خالصی، و محمود ایوب تا محمدمهدی شمس الدین و استاد منتظری. آراء استاد با تفصیل بیشتری بحث شده است. از فقهای جوان آراء شش نفر شایسته بحث تشخیص داده شده از جمله مرحوم احمد قابل. در دسته سوم به آراء شش متفکر پرداخته شده از جمله مهدی بازرگان، علی گزاده غفوری و محمد جواد موسوی غروی. در انتهای هر قسمت جمع بندی شده و سرخط آراء ابتکاری در مورد ارتداد و آزادی دینی برجسته شده است. در تبارشناسی مباحث ارتداد مشخص شده که هر نکته تازه درباره آزادی دین و مجازات ارتداد دقیقا برای نخستین بار توسط کدام متفکر سنی یا شیعه در کدام کتاب یا مقاله در چه تاریخی با استناد به کدام دلیل منتشر شده است. دسته بندی متفکران اهل سنت اگرچه مسبوق به سابقه است، اما دسته بندی متفکران شیعه برای اولین بار در این کتاب صورت می گیرد.

بخش سوم مقدمه تبارشناسی کتاب حاضر و مزایای آن است. این بخش شامل چهار قسمت است: مروری کلی بر کتاب، نخستین تأملات نویسنده درباره ارتداد، بررسی آراء مطرح شده در کتاب و در پایان داستان کتاب. آراء مطرح شده در کتاب به دو گروه تقسیم شده است: آرائی که پیشتر توسط دیگر اندیشمندان شیعی بحث شده و در کتاب بسط و تعمیق یافته و با جزئیات بیشتری بررسی شده، استدلالهای آنها بازنگری شده و در چارچوب منظم تر فقهی مورد بحث قرار گرفته است. آرائی که ابتکاری محسوب می شود و محصول تحقیقات این قلم است. چهار نکته از گروه اول و شش نکته از گروه اخیر معرفی شده اند.

این نخستین مناظره قلمی در موضوع ارتداد بین دو فقیه شیعه است یکی سنتی و دیگری نواندیش. به عبارت دیگر، این مناظره بین دو نوع اجتهاد است: اجتهاد سنتی در فروع فقهیه و اجتهاد ساختاری در مبانی و اصول. استدلالها و ادله هر دو طرف بر له و علیه اعدام مرتد و مجازات سبّ النبی قابل مقایسه است. این کتاب معادل مباحثه قلمی عبدالمتعال الصعیدی (۱۸۹۴-۱۹۶۶) و عیسی منون (۱۸۸۹-۱۹۵۷) در مصر در سال ۱۹۵۵ است که در کتاب الحریة الدينيّة فی الاسلام منعکس شده است. (۱۲) هر دو آنها از علمای الازهر بودند، اولی یک عالم نواندیش و دومی یک فقیه سنتی بود. حدود شش دهه بعد، دو مجتهد از حوزه علمیه قم، محمد جواد فاضل لنکرانی (لنکرانی پسر) و نویسنده، درباره همان موضوع مباحثه قلمی کردند. با اینکه مجله الازهر حاضر به انتشار جوابیه الصعیدی به منون نشد، الصعیدی مجموعه این مباحثه‌ها را در قاهره در قالب کتابی منتشر کرد.

در مورد حاضر، لنکرانی پسر در چاپ و انتشار اظهاراتش (به صورت کاغذی و دیجیتالی) با مشکلی مواجه نیست. اما نویسنده از سال ۱۳۸۸ با سانسور کامل مواجه است، ممنوعیت مطلق انتشار کاغذی و فلیتر وبسایت. ترجمه انگلیسی کتاب در انگلستان منتشر شده، در حالی که انتشار متن اصلی آن در ایران ممنوع است! ترجمه عربی این کتاب (ترجمه متن فارسی و مقدمه انگلیسی) در دست انتشار است. متن کتاب به فارسی همراه با ترجمه مقدمه انگلیسی به امید خدا در سال جاری در آلمان منتشر خواهد شد.

یادداشتها:

1. Kadivar, Mohsen. "Overcoming Obstacles to Legal Reform in Contemporary Muslim Societies," Islamic Perspectives on Religious Freedom, Spring 2016 Bayan Symposium, CIRF (Center for Islam and Religious Freedom), Bayan Claremont, Claremont School of Theology, April 16, 2016.
2. Mavani, Hamid. *Religious Authority and Political Thought in Twelver Shi'ism: From Ali to Post-Khomeini*, Routledge, 2013. He translated two books of Ne'matollah Salehi Najafabad, *Jihad in Islam* (2012) and *Religious extremism (ghuluww)* (2009) Both of them were published by Montreal: Organization for the Advancement of Islamic Knowledge and Humanitarian Service.
3. Kadivar, Mohsen. [Human Rights and Reformist Islam](#), Nikky Akhavan (tr.). Edinburgh University Press, April 2021.
4. [In Translation: Modern Muslim Thinkers](#)
5. Series Editor: Abdou Filali-Ansary
6. [Aga Khan University, Institute for the Study of Muslim Civilizations, London, United Kingdom \(AKU-ISMC\)](#)
7. Ali Abdel Razek. *Islam and the Foundations of Political Power*. Translated by Maryam Loutfi, Edited by Abdou Filali-Ansary. 2012.
8. Abdelmadjid Charfi. *Islam Between Message and History*. Translated by David Bond, Edited by Abdou Filali-Ansary, Sikeena Karmali Ahmed. 2009.
9. Kadivar, Mohsen. [Blasphemy and Apostasy in Islam: Debates in Shi'a Jurisprudence](#), Hamid Mavani (tr.), Series in Translation: Modern Muslim Thinkers, Edinburgh University Press, April 2021.
10. Gianluca P. Parolin.
11. Roy Parviz Mottahedeh, Harvard University.

۱۲. عبدالمتعال الصعیدی، *الحرية الدينية في الاسلام*، با مقدمه عصمت نصّار، (قاهره، دار الكتاب المصری، ۲۰۱۲).

kadivar.com

[https://kadivar.com/18704/
kadivar.mohsen59@gmail.com](https://kadivar.com/18704/kadivar.mohsen59@gmail.com)

تمام حقوق محفوظ است.

نقل مطلب به هر صورت تنها با ذکر منبع مجاز است.